

PEDAGOGIK FASILITATSIYA VOSITASIDA TALABALARNI MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH

Ro'ziboyeva Ma'muraxon Abdunabiyevna

Andijon davlat universiteti Pedagogika fakulteti Umumiy pedagogika kafedrası
o'qituvchisi.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada talabalarni mustaqil o'z ustida ishlash bosqichlari, fasilitatsiya vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kreativlik faolligini oshirish va mutaxassislarning bo'lajak kasbiy malakasini oshirishda o'z-o'zini rivojlantirish, tahlil va monitoring orqali o'z-o'zini baholash shakllari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: *fasilitatsiya, ta'lim, pedagogik, psixologik, kriaktiv, kompetentsiya, adaktiv, arsenal, shaxsni har tomonlama rivojlantirish, mehnatga halol munosabat, ijtimoiy faollik.*

ABSTRACT

In this article, students will learn about the stages of independent work, self-development, analysis and monitoring in the development of creative activity of future teachers through facilitation and future professional development of professionals..

Keywords: *facilitation, education, pedagogical, psychological, creative, competence, adaptive, arsenal, all-round personal development, honest attitude to work, social activism.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье студенты узнают об этапах самостоятельной работы, саморазвития, анализа и контроля в развитии творческой активности будущих учителей посредством фасилитации и будущего профессионального развития специалистов, будут рассмотрены формы самооценки.

Ключевые слова: *фасилитация, воспитание, педагогическое, психологическое, творческое, компетентностное, адаптивное, arsenal, всестороннее личностное развитие, добросовестное отношение к труду, социальная активность.*

KIRISH

2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish Oliy ta'lim muassasalarida oliy ma'lumotli va barkamol avlodni tarbiyalash, malakali ilmiy-pedagogik kadrlar zaxirasini yaratish bo'yicha Harakatlar strategiyasida erishilgan

yutuqlar tufayli belgilangan. Rivojlangan mamlakatlarning ta'lim tizimida shu bilan birga, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ko'plab islohotlar demokratik tamoyillar asosida fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda oliy ta'lim tizimida talabalarni kasbiy tayyorlash sifatini oshirishda o'qituvchilarning kasbiy mahoratini yanada oshirish zarurligini hamda talabalarni mustaqil ta'limini tashkil etish texnologiyasini takomillashtirishni ta'kidlaydi.

Fasilitatsiya-kelajak o'qituvchisining pedagogik madaniyati. Fasilitatsiya hodisasi guruh dinamikasini (ta'sir qiladigan kuch) ham, shaxs dinamikasini ham qamrab oladi. Fasilitatsiya (ingliz tilidan. Facilitate - yordam berish, yo'l-yo'riq berish, osonlashtirish) o'z arsenali(usta-xona)da shaxs yoki jamoaga natijalarga erishish uchun eng yaxshi echimni topishga yordam beradigan samarali psixologik, strategik vositalar va usullardan foydalangan holda yo'naltiruvchi bo'lmagan yo'nalish va yordam texnologiyasidir.

Bugungi kunda pedagogika fani ta'lim jarayonining mazmuni va shakllarini yangilash bilan bog'liq bo'lgan o'tish bosqichini boshdan kechirayotganligi odatda tan olingan. Mashhur psixolog A.G. Asmolov ushbu bosqichni "ochilmagan yo'l, foydali madaniyatdan qadr-qimmat madaniyatiga qadar" deb atadi. Binobarin, madaniyatli inson nafaqat o'qimishli odam, balki atrofdagilarning hurmatiga va o'zini hurmat qilishga loyiqdir. Shuning uchun, boshqalar bilan o'zaro aloqani amalga oshirish, dunyo, odamlar va o'zi bilan munosabatlarni o'rnatish va o'zaro munosabatlarni amalga oshirish muammosi bizning davrimizning eng muhim vazifalaridan biridir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Shiddat bilan o'zgarib borayotgan dunyoda va axborot oqimlarining ko'payishi sharoitida fundamental fan bilimlari ta'limning majburiy, ammo etarli bo'lmagan maqsadi hisoblanadi. Talabalar nafaqat bilim, ko'nikma va malakalar yig'indisini o'zlashtirib olishlari, balki o'zlarini maksimal darajada anglashlari va jamiyatda foydali ishtirok etishlari uchun talabalarni mustaqil ravishda ajratib olish, tahlil qilish, tuzish va undan samarali foydalanish qobiliyatini shakllantirish juda muhim va qiyinroq.

Ta'lim - bu davlat tomonidan belgilangan ta'lim darajalariga (ta'lim standartlari, malaka) erishishga qaratilgan insonni tarbiyalash va o'qitish jarayoni).

Ta'lim - bu kasbiy faoliyatda samarali foydalanish maqsadida odamning tizimlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalarni egallash jarayonini ta'minlovchi davlat ijtimoiy sohasining eng muhim quyi tizimlaridan biridir.

Vatanimiz jamiyati ta'lim oldiga o'qituvchining kasbiy ongini talaba shaxsini hurmat qilish qobiliyatini, uning o'z taqdirini o'zi belgilashni qadrlash huquqini faoliyatning ustuvor asosi sifatida tan olishga yo'naltirilganligi sharoitida yoshlarni hayotga tayyorlash vazifasini qo'yadi. Pedagogik soha - bu maqsadga muvofiq shaxsni shakllantirishning barcha turlarining yig'indisi va uning mohiyati ijtimoiy tajribani o'tkazish va o'zlashtirish faoliyatidir. Shu sababli, axborotga boy makon va yangi ta'lim texnologiyalari, shaxsga yo'naltirilgan o'qitish paradigmasi sharoitida o'qituvchilar ta'limning maqsadi o'qituvchining o'zgarishi va o'qitilishiga ko'maklashadigan vaziyatga duch kelishmoqda. Jamiyatdagi, muayyan tendentsiyalarning rivojlanishiga ta'sir o'tkazish, yosh avlodni zamonamizning global yoki mahalliy muammolarini hal qilishga tayyorlash, ularning oqibatlarini bashorat qilish va kerak bo'lganda ularni oldini olishga o'rgatish qobiliyati o'qituvchi-tarbiyachining etakchi rolidir. Har bir alohida shaxs uchun ta'limning ozmi-ko'pi aniq shaxsiy qiymati bor. Rivojlangan mamlakatlarda zamonaviy inson hayotining to'rtidan bir qismini egallaydigan, uning hayotini mazmunli va ma'naviylashtiradigan, uni turli his-tuyg'ular bilan ranglaydigan va bilim, muloqot va o'z-o'zini tasdiqlash ehtiyojlarini qondiradigan ta'lim olish jarayoni. Ta'lim jarayonida shaxsning potentsial qobiliyatlari aniqlanadi va rivojlanadi, uning o'zini o'zi anglashi amalga oshiriladi va inson qiyofasi shakllanadi. Ta'lim yordamida inson jamiyatdagi hayotga moslashadi, buning uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni egallaydi. O'qituvchi ko'maklashish printsipiga asoslanib, pedagogika fani va o'quv amaliyoti, talaba va ta'lim mazmuni o'rtasida vositachiga aylanadi. Shunday qilib, nazariy tadqiqotlar va ta'lim amaliyotining tahlili shuni ko'rsatadiki, o'quv jarayonini qurishda yangi, demokratik uslub quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi: ko'maklashish asosida olib boriladigan ta'lim talabalarni uzoq muddatli ta'lim va shaxsiy o'zini o'zi anglash ta'siriga yo'naltiradi; o'quv jarayonining tashabbuskori va etakchisi talabaning o'zi; ishtirokchilar o'rtasidagi munosabatlarning tabiati - o'qituvchi va talabaning muqobil ustunligi yoki tengligi. Doimiy ravishda o'zgarib turadigan muhitda hayot yangi me'yorga aylanib bormoqda, bu esa doimiy ravishda paydo bo'layotgan yangi nostandart muammolarni hal qilish qobiliyatini talab qiladi, ko'p madaniyatli jamiyatdagi hayot, bu o'zaro hamkorlik va hamkorlik uchun ortib borayotgan talablarni ilgari suradi. Trenerning o'rni o'qituvchi-yordamchi bo'lishi shart emas, balki har qanday qimmatli ma'lumot tashuvchisi bo'lishi mumkin. Yakuniy o'quv mahsuloti: bir tomondan talaba, uning (kasbiy tayyorgarlik darajasi), boshqa tomondan - faoliyat natijasida erishilgan narsalar (o'quv mahsulotining o'zi). Faoliyat mavzusi yoritilgan; faoliyat yo'naltirilgan ob'ekt; faoliyat davomida foydalaniladigan

vositalar; atrof muhit, ular orasidagi barcha turdagi aloqalar). Ta'lim jarayonining bunday noan'anaviy, demokratik modeli, ta'lim olish uchun ongli turtkiga ega bo'lgan, o'rganilayotgan mavzularni ijodiy o'zlashtirishni xohlaydigan kattalarga o'qitish jarayonida muvaffaqiyatli qo'llanilishi mumkin. Ushbu guruhga yuqori sinf o'quvchilari, talabalar, malaka oshirish tizimida o'qiydigan mutaxassislar va boshqalar kirishi mumkin.

Boshlang'ich va o'rta maktablarga kelsak, ushbu faoliyat o'quv jarayonini boshqarishning demokratik va avtoritar uslublari elementlarini muvaffaqiyatli birlashtiradi. O'qituvchi pedagogik faoliyatning haqiqiy sub'ektiga aylanishi uchun talabaga yordam berish va u bilan hamdard bo'lish istagi bilan birlashib, o'quvchiga nisbatan hurmatli munosabatni taxmin qilib, uni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik munosabatlarni shakllantirish zarur. Ta'limga ko'maklashish - bu bilish faoliyatida vujudga keladigan o'qituvchilar va talabalar o'rtasida maxsus psixologik o'zaro ta'sirni va shaxslararo munosabatlarni tashkil qilish orqali bilishni, bajarishni o'rganish, birgalikda yashashni o'rganish, yashashni o'rganishga imkon beradigan jarayon. Biz o'qituvchi va o'quvchining birgalikdagi faoliyati sifatida tarbiyalash, o'qitish samaradorligini oshirish, o'qitish samaradorligini oshirish jarayoni, ya'ni pedagogik o'zaro aloqadorlik sub'ektlarini maxsus muomala uslubi va o'qituvchining shaxsiy xususiyatlari tufayli tarbiyalash jarayonini tushunamiz. Bundan tashqari, o'qitishni osonlashtirish ko'pincha o'qituvchi shaxsining eng muhim professional sifati sifatida qabul qilinadi. Avvalo, o'rganishni engillashtirish mezonlarini aniqlash kerak. Zamonaviy pedagogikada o'qitishni engillashtirishning muhim mezonlaridan biri bu o'qituvchi ishining samaradorligi va bo'lishi mumkin. Kantning so'zlari bilan ifodalangan: "Fikrlarni o'rgatish kerak emas, balki o'ylash kerak", bu XXI asrda alohida ahamiyatga ega bo'ldi, chunki "Talabalar faoliyati modellari ta'lim modellari orqali o'zlashtiriladi" (MT Gromkova). Demak, o'qituvchi - yordamchi, tashabbuskorlik namoyon bo'lishiga yordam beradigan va o'quvchilarning shaxsiy o'zaro ta'sirini ta'minlaydigan shaxsga qiziqish mavjud, bu esa o'z navbatida o'quvchilarning aqliy rivojlanishiga yordam beradi. Talabalar tomonidan osonlikcha o'zaro aloqaning zarur shartlari quyidagilardir: shaxsiy fazilatlar, o'rganish darajasi, hissiy holat, talabalarning qobiliyatlari. Shu bilan birga, o'qituvchi-mashg'ulotchining kasbiy pozitsiyasi va uning talabaning mustaqilligiga ta'siri pedagogik tadqiqot mavzusi emas edi. O'qituvchini mavzu sifatida emas, balki ta'lim muhitining tashkilotchisi, yordamchisi sifatida tayyorlash muammosi hozircha ochiq qolmoqda. Muqobil maktablar uchun o'qituvchilarni tayyorlaydigan o'quv muassasalari allaqachon mavjud, ammo, odatda, tegishli maktablarni tugatgan odamlar u erga

borishadi. Dunyoda har qanday turdagi maktablarda o'qitishga qodir bo'lgan o'qituvchilarni tayyorlash bo'yicha tajribaga ega bo'lgan nufuzli oliy maktablar hali yo'q. Ko'rinib turibdiki, bu muammo uzoq vaqt davomida izsiz qolishga qaratilgan.

Bugungi kunda pedagogika va psixologiyada osonlashtirish kompetentsiyasi shakllanmoqda (G.S. Savolainen), bu pedagogik ko'maklashish sohasidagi bilimlar tizimiga egalik sifatida qaraladi; ta'lim jarayonida o'qituvchining ko'maklashish faoliyatining ahamiyatini anglash; ta'limni osonlashtirish va bunday faoliyatning ijobiy tajribasiga ega bo'lish usullari va uslublariga egalik qilish, kompetensiyaning tarkibiy qismlarining: bilim, motivatsion, operatsion-faollik va refleksivning o'zaro bog'liqligidir. Va nihoyat, biz ta'limni osonlashtirishni yangi fikrlashning namoyon bo'lishi, ta'limni chinakam diversifikatsiyasi (o'zgarish xilma-xil) deb atashga haqlimiz. Bu nafaqat jarayonning ishlab chiqarilishi, balki o'qitish (o'qituvchi) ishining mohiyati ham muhimdir: nuqtai nazarlarni rivojlantirish erkinligi, o'zgarmas haqiqatlarning yo'qligi, yangi ma'lumotlarni izlash, muammolarni ongli ravishda hal qilishga urinishlar, shaxsning o'zini o'zi tashkil etish va o'zini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishdir. Biroq, o'qituvchilarni tayyorlashning mazmuni va usullari qanday bo'lishidan qat'i nazar, pedagogik sohaga kiradigan har bir kishi esda tutishi foydalidir: sizning farzandlaringiz aslida sizning farzandlaringiz emas. Ular hayotni engib o'tishga intilayotgan hayotning o'g'illari va qizlari. Ular dunyoga siz orqali kelishadi, lekin siz tufayli emas va garchi ular hanuzgacha siz bilan bo'lsa ham, ular sizga tegishli emaslar. Ularning jasadlari siz bilan yashaydi, lekin ularning ruhi emas, chunki ularning ruhlari ertangi uyda yashaydi, u erda siz hatto tushingizda ham ularga ergasholmaysiz. Siz ular kabi bo'lishga intilishingiz mumkin, lekin ularni sizga o'xshatishga urinmang, chunki hayot orqaga qaytmaydi va "kecha" da yashash mumkin emas. Mamlakatda yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar va natijada umumiy o'rta ta'limni modernizatsiya (eng yangi zamonaviy) qilish o'qituvchilarning kasbiy vakolatiga yangicha yondashishni talab qiladi. O'qituvchining kasbiy mahorati ta'lim sifatini ta'minlashning hal qiluvchi omiliga aylanib bormoqda va "kasbiy kompetentsiya" (o'ziga xos xususiyat) tushunchasi asosiy hisoblanadi.

Bugungi kunda o'qituvchi - jamiyat talablariga moslasha oladigan "moslashuvchan" emas, balki Fleming Funch ta'kidlaganidek, o'qituvchi - "maslahatchi", "terapevt" kerak. Falsafiy nuqtai nazardan, shaxs - bu shaxsni jamiyat a'zosi sifatida tavsiflovchi ijtimoiy ahamiyatga ega xususiyatlarning barqaror tizimidir. Ushbu ta'rifning asosiy yuki "ijtimoiy ahamiyatli xususiyatlar" iborasi bilan bog'liq, shuning uchun adaptiv (moslashuvchan) maktabda o'qituvchi shaxsining

modelini ishlab chiqish uchun birinchi navbatda ushbu ijtimoiy ahamiyatga ega xususiyatlarning nima ekanligini aniqlash kerak.

Ilm-fan nuqtai nazaridan o'qituvchi shaxsini tashkil etuvchi asosiy elementlar kasbiy mahorat, kompetentlik, mahsuldorlik, ijtimoiy yo'naltirilgan shaxsiy fazilatlardir. Ammo fan bitta narsa, ammo amalda biz talabalar bizdan nimani kutishlarini juda yaxshi tasavvur qilishimiz kerak, chunki ular bizning faoliyatimizning asosiy ko'rsatkichlari. Nazariy doiramizda innovatsion madaniyatni umumiy madaniy, kasbiy va shaxsiy fazilatlarning eng yuqori namoyishi sifatida namoyish etishga alohida e'tibor beriladi. Buning sababi shundaki, madaniyat, kasb va shaxsning o'ziga xos xususiyatlari uchta asosiy ma'lumot, g'oya va ilhom manbai bo'lib, imkoniyat yaratadi va ixtiro qilish, tajriba o'tkazish, yangi, foydali, samarali qo'llash zarurligini belgilaydi.

Avvalo, innovatsion madaniyatni kasbiy hodisa sifatida ko'rsatish kerak, chunki u qaysi sohada ishlasa ham professionallar, ijtimoiy hayotning turli sohalariga - ish, kundalik hayot, dam olish, bilish va aloqa sohalariga yangi narsalarni olib kirishadi. Biroq, biz o'qituvchining innovatsion madaniyatining dastlabki bazasi (ehtimol boshqa ko'plab kasblarning vakillari) shaxsning umumiy madaniy (ijtimoiy-madaniy) fazilatlari ekanligidan boshlaymiz: 1) ma'naviyat, 2) fuqarolik va 3) bilimlilik, chunki ularning barchasi ta'lim jarayonining mazmuniga singib ketgan, uning atmosferasini tashkil qiladi va asta-sekin talabalarning xususiyatlariga aylanishi kerak. Bunga hissa qo'shadigan professional fazilatlar ta'lim jarayoni yuqori darajadagi samaradorlik yangiliklari, shubhasiz:

1) mavzuni bilish, 2) texnologik madaniyat va 3) psixologik madaniyat. Psixologik madaniyatni alohida ta'kidlash kerak. O'qituvchi-o'qituvchi odamlar bilan, shuningdek, o'qituvchilar bilan bevosita aloqada. Kundalik yuzma-yuz, ba'zida qiyin vaziyatlarda yuzma-yuz yuzma-yuz bo'lib, inson uchun maqbul, qulay muhitni yaratishi, to'qnashuvlarning oldini olish, sodir bo'layotgan voqealarga samimiy qiziqish uyg'otishi, jamoada hamkorlik va do'stlik o'rnatishi kerak bo'lgan kishi uchun psixologik malakaga ega bo'lish qanchalik zarurligini isbotlash kerakmi? Ma'lumki, psixologik madaniyat nafaqat o'qituvchilarga, balki ko'plab kasb vakillari uchun ob'ektiv zarurdir. Usiz hech qanday yangilik paydo bo'lishi mumkin emas, faqat yordamchining o'zi hamma uchun eng qiyin bo'lganligi sababli. Psixologik jihatdan nafaqat boshqalarning ohangini saqlab qolish, balki o'z farovonligini tartibga solish uchun ham juda muhimdir.

Shunga qaramay, ko'pincha tadqiqotchilar ta'kidlashlaricha, shaxsiy fazilatlarning namoyon bo'lishi ajralmas shart bo'lgan ijtimoiy ahamiyatga ega

bo'lgan faoliyat sohaslarida - san'at, ilm-fan va, albatta, ta'lim sohasida shaxsning ayrim xususiyatlari sohaning innovatsion rivojlanishidagi eng muhim omil hisoblanadi. Ushbu aniq holatga rozi bo'lmaslik mumkin emas. Shu bilan birga, qaysi fazilatlar, avvalo, o'qituvchi-yordamchining innovatsion madaniyatini shakllantirish uchun zarurligini ta'kidlash kerak. Shaxsning quyidagi xususiyatlarini ta'kidlash lozim: 1) rivojlanayotgan sub'ektlar sifatida bolalarga munosabat; 2) odamlarning o'zaro munosabati madaniyati; 3) rivojlanayotgan sub'ekt sifatida o'ziga nisbatan munosabat. Agar dastlabki ikkita xususiyat haqida tez-tez gapirilsa va yozilsa, ular o'qituvchining o'zini faqat professional ma'noda rivojlanishga qodir shaxs sifatida tushinishi haqida gapirishadi. Biroq, o'zini ijobiy tomonga rivojlanayotgan, mazmunli va maqsadga muvofiq ravishda rivojlanayotgan, yangi qobiliyatlar va xarakter xususiyatlariga ega bo'lgan shaxs deb hisoblash juda muhimdir. O'zini yangilamasdan, atrofdagi hayotni yangilash imkonsiz. Bu o'zaro bog'liq jarayonlar.

XULOSA

Aytilganlarning hammasini sarhisob qilar ekanman, shuni aytmoqchimanki, bo'lajak o'qituvchining mehnati har doim ham darhol sezilavermaydi. Ko'pincha, u o'zini bir muncha vaqt o'tgach talabalarning shaxsiy fazilatlarida namoyon qiladi. Lunacharskiy, - o'qituvchi bu kelajakni shakllantiruvchi inson, u bu kelajak uchun katta darajada omil hisoblanadi. Shaxsiyatni tarbiyalashga faqat shaxsgina qodir. Demak, o'qituvchining o'zi, uning intellektual, axloqiy va kasbiy xususiyatlari rivojlanishi ijtimoiy muhit darajasidan ustun bo'lishi kerakligi aniq. Bu o'qituvchi o'zining ijtimoiy ahamiyati, yuqori mas'uliyati, kognitiv faolligi, doimiy ob'ektiv introspektivasi va o'zini o'zi takomillashtirish bo'yicha tizimli ishlarini bilgan taqdirda mumkin. Hamkorlikka tayyorlikni shakllantirish jarayoni tezroq boshlanganda, shaxs o'z imkoniyatlari, roli va o'zaro munosabatlar sharoitida har qanday yordami to'g'risida tezroq xabardor bo'ladi. Shuning uchun, inson tug'ilgandan deyarli dunyo va odamlar bilan insoniy munosabatlarni anglash va o'rnatishga yo'naltirilishi mumkin va bo'lishi kerak. Shu nuqtai nazardan qaraganda, o'z pedagogik pozitsiyasi va pedagogik uslubining ahamiyatini ortiqcha baholash qiyin.

REFERENCES

1. Strategiya bo'yicha O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-4947-son Farmoni. 7 fevral 2017 yil.[1]
2. Mirzorahimova G. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda mustaqil ta'limning o'rni "Fan va Ta'lim" ilmiy jurnali 2021-yil may / 2-jild Maxsus soni 144 - ro'yxat

-
3. Ismuhamedov R., Mirsoliyeva M. Ta'lim jarayoni texnologiyalarida innovatsion ta'lim. - T.: "Fan va texnologiya", 2014, 60 bet.[3]
 4. Ismuhamedov R., Yo'ldoshev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. - Nima?: 2013 y. 277 B.
 5. Golish L.V. "Faol o'qitish usullari: mazmuni, tanlash va amalga oshirish" Ekspress qo'llanma, 2001. - 68 garov.
 6. Mehnat va ijtimoiy rivojlanish: Lug'at. - M.: INFRA - M, 2001.—VI, dan. 266.
 7. Dimuxametov R.S. O'qituvchilar uchun uzluksiz ta'lim tizimiga ko'maklashish: diss. ... Doktor ped. fanlar /. - Magnitogorsk, 2006 yil.